

Írta: Zwickl Annamária

Pszichopedagógusok pályakezdése a rendszerváltozás után⁵

A négyéves főiskolai tanulmányaim során jövődöbeli szakmámról megszerzett ismeretek most, a főiskola befejezése felé közeledve arra ösztönöztek, hogy ennek a tudásanyagnak a birtokában konkrétabb és személyesebb képet kapjak erről a pályáról. Mint olyan levelezős hallgatót, aki nem a pályán dolgozó kívülállóként ismerkedtem ezzel az új szakmával, erősen motivált, hogy tudomást szerezzek mások közvetlen tapasztalatairól is. Talán ez a félig-meddig kívülállóság, az outsiders feltételezett higgadtsága és objektívebb látásmódja indított arra, hogy az általam megismert képet a szakmáról és annak helyzetéről, az itt dolgozók hangulatáról nagyító alá vegyem.

Meg akartam tudni, hogy a szakma nyújtotta széles elhelyezkedési lehetőségek mennyire kihasználtak, hogy elvileg és valójában milyenek ezek a lehetőségek. Nagyon izgatott, hogy a társadalom tagjai hogyan viszonyulnak ehhez a hivatáshoz. Ismerik-e egyáltalán, és ha igen, milyen a társadalmi presztízse. Az előbb említett kérdésekhez hogyan viszonyul a főiskolai képzés, milyen tudást és gyakorlati felhasználhatóságot nyújt a végzetek számára. Kérdéseim harmadik csoportja, pedig a szakmában dolgozók közérzetére illetve esetleges pályamódosításai okaira vonatkozott.

Dolgozatommal a fent említett kérdésekre csak felmérés és tájékozódó jelleggel vártam választ, mivel mintám nem terjedt ki az egész érintett populációra, illetve a válaszadók létszáma nem érte el az ötvenet, amely felett statisztikailag is feldolgozhattam volna az eredményeket.

A vizsgálati személyek az 1989-es, illetve az 1992-es tanévben az oligofrén-pedagógiai-pszichopedagógia szakon nappali és levelező tagozaton végzetek közül kerültek ki. A választás véletlenszerű volt. A megkeresetteknek lehetőségük volt nem válaszolni, így a minta tovább szűkült. Postázott kérdőíveket kellett a vizsgálati személyeknek kitölteniük és visszaküldeniük nekem. Ez a kérdőív adta az alapot a további vizsgálódáshoz, amely interjúk készítése volt.

A kérdőívet 59 személynek küldtem el. Ezek közül huszonkilencen voltak levelezős, harmincan nappali tagozatos hallgatók. Harmincnégyen 1989-ben, huszonöt, pedig 1992-ben fejezték be a főiskolát. A vizsgálati személyek nemek szerinti eloszlása jól tükrözi a pedagógus szakma elnőiesedési tendenciáját. A megkerdezettek közül 53 volt nő és 6 férfi. Huszonnégyen laktak Budapesten és harmincötven vidéken.

30 levélre nem kaptam választ, 4 címzett laccíme megváltozott, 25 válasz érkezett.

A 25 válaszadó közül nyolcan levelező, tizenheten nappali tagozaton végeztek. Tizenhármán 1989-ben, tizenketten 1992-ben fejezték be főiskolai tanulmányaikat. 24 nő válaszolt, meg egy férfi. A válaszadók lakhelyük szerint a következő megoszlást mutatták: 14 budapesti és 15 vidéki. Négyen továbbtanultak, illetve szereztek is második diplomát.

A kérdőívek alapján 7 személlyel vettem fel a személyes kapcsolatot célzott interjú készítése céljából. Ebből a 7 emberből egy visszautasította a közreműködést, így végül 6 volt hallgatóval beszélgettem szakdolgozatom témájáról.

⁵ Részlet a szerző, „A pszichopedagógia szakon végzetek szakmai pályafutása” című szakdolgozatából

Közülük ketten budapestiek és négyen pedig vidékiek voltak. Némek szerint 1 férfi és 5 nő. Munkájuk szerint 2 pályaelhagyó, 1 általános iskolai tanító, 1 általános iskolai igazgató és 2 pszichopedagógus. Azért esett rájuk a választásom, mert vagy olyan munkakörben dolgoznak, amelyet érdekesnek tartottam, vagy pedig olyan sok tapasztalatot gyűjtöttek már a szakmáról, hogy érdemesnek tartottam ezeket jobban megismerni.

Kezdeti motivációk és főiskolai tapasztalatok

Szakedolgozatom témájának feldolgozásakor a szakirodalom után kutatva nem sok támpontot találtam. Az ilyen jellegű felméréseket vagy sokkal tágabb körben végezték el, vagy ha a vizsgálat szűkebb mintára vonatkozott, akkor a célok voltak meglehetősen mások.

Ennek ellenére beszámolnék néhány hasznos tapasztalattal járó tanulmányról, melyeknek egy-két fontos részletét be is építettem dolgozatomba.

A szakirodalom áttekintésekor a szélesebb körű felmérésektől haladok a szűkebb körű felmérések felé, hogy bemutassam a specializálódás következményeképpen megjelenő változásokat.

Az első és egyben témám szempontjából a legjobban idevágó könyv S. Faragó Magdolna könyve, melynek a címe *Beilleszkedés és szakmai szocializáció a felsőoktatásban*. Az 1973/74-es tanév során a felsőoktatási intézmények nappali tagozatos hallgatóit keresték meg kérdőívekkel. A felmérés teljes körű volt, 14000 elsőéves diák vett részt benne. Rá egy évre a minta 10%-ával újból felvették a kapcsolatot, hogy ezen reprezentatív minta adataiból leszűrjék a következtetéseket. A felmérés értékelésében a szerzők fontosnak tartották a főiskolai és egyetemi hallgatók különválasztását és véleménykülönbségeiknek bemutatását. A vizsgálat nemcsak a minta méretében, de a tartalmi kiterjedésében sem fedi le az én kutatásomat, ezért csak azokra az adatokra térek ki, amelyek valamilyen összefüggésben állnak a dolgozatommal.

A motivációs vizsgálatok során az derül ki, hogy míg az egyetemisták kétharmada tartja helyesnek pályaválasztását, addig a főiskolásoknak csak a fele. Az eredeti főiskola választással legnagyobb mértékben egyrészt azok elégedettek, akik munkahelyüket már a főiskola előtti időszakból vagy a főiskolai gyakorlat során megismerték, másrészt az a csoport, amelynek tagjai a megfelelő munkakörre hivatkozva választották meg munkahelyüket. Az elégedettség forrása mindkét esetben az, hogy a betöltött munkakör és a végzettség között összhang van.

Arra a kérdésre, hogy mennyire tartották a képzést kielégítőnek a pályára való felkészítés szempontjából, a hallgatók legnagyobb része a közepes kategóriát választotta. Ennek a helyzetnek a javítását a vizsgálati személyek abban látták, hogy a gyakorlati tantárgyak illetve szakmai gyakorlatok színvonalát kell emelni a hatékonyság céljából.

Kiss Ágnes 1991-ben írt szakedolgozatában azokat a tényezőket vizsgálja, amelyek befolyásolják a hivatástudat kialakulását, illetve kihatnak a gyógypedagógusok életmódjára. Vizsgálata során a gyógypedagógusok és a pedagógusok életkörülményeit veti össze. Arra az eredményre jut, hogy a gyógypedagógusok helyzete még a pedagógusokénál is rosszabb. Társadalmi megbecsültségük mind anyagilag, mind erkölcsi szempontból minimális. Ezt azzal magyarázta, hogy éppen a szakmában még jelentősebb az elnőiesedési tendencia, és ez magával hozza a jövedelmek csökkenését.

Oros Éva 1989-ben kérdőíves módszerrel végzett vizsgálatában arra keresett választ, hogy milyen a főiskolánkra jelentkezők motivációs struktúrája. A felállított nyolc lehetséges válaszból kellett ötöt kiválasztaniuk és rangsorolniuk a vizsgálati személyeknek. A

felvételizők motivációja következőképpen alakult. A legmagasabb pontszámot (42%) elért kategória arra vonatkozott, hogy a válaszadók a képességüknek és beállítottságuknak ez a főiskolát látták a legmegfelelőbbnek. A második legtöbbet választott kategória a „segíteni akarás” volt. Ugyanezt a vizsgálatot elvégezte a már felvett hallgatók körében is, ahol kiderült, hogy az ő motivációik jelentősen eltérnek az előbb említettektől. Nagy százalékuk motivációként a diploma megszerzését vagy pedig a felvételi tantárgyak szeretetét jelölte meg.

Saját vizsgálatomban a megkérdezettek közül tízen a pszichológia iránt érdeklődtek jelentkezésükkor. Általános érdeklődést a pszichopedagógia szak iránt 6 vizsgálati személy mutatott ekkor, míg 5 ember konkrétan, a pszichopedagógia egyes területei iránt érdeklődött. 4 személyt a logopédia szakról irányítottak ide.

Vegyünk egy-két példát a motivációra vonatkozólag az interjúkból is!

„Halálosan boldog voltam, hogy átirányítottak a pszichopedagógia szakra. Mivel csak halovány, ködös elképzeléseim voltak a szakról, úgy gondoltam, hogy meg kell vele ismerkednem, erről én még sose hallottam, és nagyon érdekes.”

Lássuk azt, akinek már konkrét tervei voltak a diplomájával.

„18 évesen olyan felnőttekkel akartam foglalkozni, akik a börtönből szabadultak/Tehát hivatásos pártfogó akartam lenni.”

És végül egy egészen sajátos nézőpont, amelyet csak az ismer, aki nem tizenhét évesen, gimnázium után kerül ide.

„Úgy érzem, megérdemeltem, hogy harmincegynéhány évesen bekerüljek egy főiskolára és ráadásul egy tanárképző főiskolára. Bár a nevelőintézeti tapasztalatok befolyásolták a motivációmat, de tulajdonképpen mindegy volt már, hogy milyen szakon tanulok.”

A továbbiakban már konkrétan a pszichopedagógia szakon szerzett tapasztalatokat vizsgálom. Néhányan mindent hasznosnak tartanak munkájuk szempontjából. Ez a válasz főleg azokra jellemző, akik már korábban is képzés nélkül a szakmában dolgoztak. Nekik valószínűleg megnyugtató és biztosságérzetet keltőek az új ismeretek a munkájukban. Néhányan felsorolták azokat a konkrét tárgyakat, amelyeket hasznosnak, jónak tartottak. Ezek a tárgyak két pólus mentén helyezkednek el. Az egyik pólus az elméleti pszichológiai tantárgyak, a másik pedig a gyakorlat, illetve ehhez közelebb álló tárgyak. Az első pólushoz tartozó tantárgyak fontosságának jelenléte a még mindig pszichológiai beállítottságú, még továbbtanulni szándékozó hallgatóknak köszönhető. A legtöbbben azonban nagyon érdekes, általános, szinte megfoghatatlan tapasztalatról számoltak be. Ez pedig az a szemlélet, amelyet ezen a tanszéken kaptak.

De nemcsak pozitív oldalról közelítettem meg ezt a kérdést, hanem a kevésbé használható, felesleges dolgokra is kíváncsi voltam. Sokak szerint felesleges tudás nincs, így ők mindent hasznosnak tartottak. Mások túlságosan soknak találták az elméletet, és volt, aki ehhez kapcsolódóan fel is sorolta azt a néhány, általa szükségtelennek tartott, vagy túl nagy hangsúlyt kapott elméleti tantárgyat. Ezek között leginkább a mindenfajta tudománytörténeti áttekintések szerepeltek, valamint erős arányeltolódások egyes tantárgyak javára.

Elhelyezkedés, társadalmi presztízs

A végzés után 1 hallgató munkanélküli lett, mert ahol lakott, nem kapott állást. Egy másik végzett személy el sem helyezkedett a szakmában, hanem rögtön más irányú tevékenységbe kezdett. Hárman általános iskolai tanárként helyezkedtek el. Úgy tűnt, hogy a helyi adottságok miatt. 1 személyfoglalkoztató iskolába ment tanítani, és tizenketten a másik

szakmájukban kezdtek el dolgozni. Akik elsőre a pszichopedagógusi hivatást választották, azok közül négyen mentek nevelési tanácsadóba, és egy-egy ember nevelőotthonba, javító-nevelő intézetbe és fejlesztő pedagógusnak általános iskolába.

Beszélgőtársaimat arról faggattam az első munkahelyük kapcsán, hogy odakerülésükkor hogyan fogadták őket, milyen segítséget kaptak, hogyan sikerült beilleszkedniük.

„Nekem nagyon nagy szerencsém volt. A főnöknőm nagyon kedves, türelmes nő volt, azóta sajnós elment. A munkatársammal év elején, amikor odakerültem, ha tudtam, ha nem, átnéztük a diagnosztizáláshoz szükséges tesztek. A különböző segédanyagokat megmutatta. Amiből több példány volt, abból haza is vihettem magamnak, hogy jobban megismerkedhessek velük.”

„A Munkaügyi Központban van egy olyan könyv, amelyben a szakmák besorolása található. Ebben a könyvben nincs benne az a szakma, hogy pszichopedagógus. Mindenhol kerestem állást, többek között itt is. Itt csak olyan i besorolásokat találtam, hogy tanár, tanító vagy napközis nevelő. Ugyebár nem vagyok tanár, mert nem taníthatok gimnáziumban, nem vagyok tanító, mert nincs szakom, tehát marad a napközis nevelő, amit pedig mindenütt keresnek. Hiába mondtam a munkaügyi központban, hogy az én diplomám erre meg arra való, nekik ki kellett közvetíteniük számomra valamilyen munkát, amit nekem el kellett fogadnom. Legjobb esetben, ha sokat nyavalyogtam, kiegészítő iskolába küldtek el.”

Hogyan lehetséges, hogy a Munkaügyi Központban nem tudnak a szakmánkról? Talán azért, mert azt úgysem keresi senki, hiszen minden állást betöltöttek, és nem képeztek belőlük felesleges szakembereket, vagy éppenséggel nem is hallottak még erről a munkáról. Sajnos, úgy tűnik, az utóbbi esetről van szó. Ez a kollégánóm többször került olyan helyzetbe, hogy fel kellett keresnie ezt az intézményt, és egyszer így szóltak utána, miután megint elutasították. „Éppen most szólt a Családsegítőből a főnök, hogy valami olyanra volna szüksége, mint maga.” Szerencsére a munkahely bevált, de ezt a mondatot interjúalanyom sohasem fogja elfelejteni.

Közérzet, pályamódosítás

Az első munkahelyek megtartó erejét vizsgálva, a már említett azonnali pályaelhagyót nem számítva, igen szomorú a kép. Az első egy-két évben tizenhármán hagyták el munkahelyüket. Ez a kép tovább romolhat, hiszen ebben az adatban együtt szerepelnek a 1992-ben és 1989-ben végzettek. A 1989-es egy-két éven belüli pályamódosítók aránya már nem fog változni, de a 1992-ben végzettek közül még lehetséges, hogy két év után módosítva még újabb személyek kerülhetnek ebbe a kategóriába. Mert míg a 1989-esek közül csak 4 dolgozik az első munkahelyén, addig a 1992-esek közül még heten. Ezeket az adatokat azonban 1994 nyarán kaptam, tehát még nem állíthatjuk azt, hogy ennek a 7 embernek jó megtartóerejű munkahelye van, hiszen nem régóta dolgoznak ott.

A munkahelyek jellemzőire vonatkozó kérdéskörben négy alapvető kategóriát állítok fel, remélve ezzel, hogy egyfajta általános keresztmetszet rajzolódhat ki az intézményekről. Ezekben a csoportokban a kollégák képzettségéről, az intézményekben uralkodó hangulatról, az intézmények anyagi és tárgyi lehetőségeiről valamint a fizetésekről tudakozodom!

Álljon itt egy példa a *kollégák képzettségére* vonatkozólag.

„A családsegítő központ a minisztérium kezdeményezésére jött létre pár hónap alatt, olyan emberekkel feltöltve, akiknek maximum érettségije volt, de volt, akinek még az sem. Igazából azt mondhatnánk, hogy jószándékú segítők alkották. Amikor odakerültem, heten dolgoztak itt, akik közül egy nő rendelkezett diplomával, az is mezőgazdasági diploma volt. A

többiek között akadt tehenész is. A vezető népművelőként végzett. Nagy lelkesedéssel indult neki a családsegítő központ megszervezésének. Mindenbe belekezdett, de semmi sem valósult meg belőle. Így kerültem én oda, mint friss diplomás. Mindenki úgy nézett rám, hogy mit akarok én itt, tejfölös szájú.” A következő kérdés *az intézményekben uralkodó hangulatot* vizsgálta.

A személyes példák itt sem maradhatnak el. Szeretném előre felhívni az olvasó figyelmét arra a tényre, hogy ezekben az intézményekben sok esetben nemhogy nem pszichopedagógusokkal, de nem is gyógypedagógusokkal vagy pedagógusokkal dolgoznak együtt a kollégák. Ennél fogva még több konfliktus adódhat.

„Nálunk az esetmegbeszélések féltékenykedésbe mennek át, főleg ha a gyereket én is, és egy logopédus is fejleszti.”

„Amikor családgondozó voltam, egy fantasztikus családsegítőben dolgoztam. Szó szerint családi hangulat volt. Nagyon sokat tanultam itt. Ennek ellenére azért hagytam ott, mert a rengeteg kilátástalan ügyből nem láttam magam sem kiutat a kliensek számára.”

„Lenéztek és nem is vettek rólunk tudomást. Az volt a baj, hogy nem volt helyünk a hierarchiában. Az orvosok megszokták, hogy ők milyen magas beosztásban vannak, és hogy alattuk közvetlenül a nővérek állnak, akiknek, ugye, nincs diplomájuk. Így aztán nem tudták elfogadni, hogy itt más egyéb diplomás ember megfordulhat. Arra nem is gondoltak, hogy talán együtt is lehetne működni. (...) A mi vezetőnk egy pszichiáter volt. Tehát tagja az orvosok hierarchiájának. Sajnos azonban sem az orvosok, sem az igazgató felé nem tudott képviselni minket. Olyan egyszerű dolgokat sem tudott elérni, hogy a betegfoglalkoztatók mondjuk feladatlapokat, játékokhoz szükséges anyagokat fénymásolhassanak. Teljesen magunkra, saját lehetőségeinkre voltunk utalva. Az ilyenfajta bosszúságok az egész napot átszöttek.”

A harmadik kérdés ebben a körben *az intézmények anyagi és tárgyi lehetőségeire* vonatkozott. 9 fő rossznak tartotta munkahelyének anyagi és tárgyi lehetőségeit, ugyanennyien megfelelőnek és 5 vizsgálati személy pedig jónak. Ezek kifejezetten pozitív irányba mutató számok, ami azért is érdekes, mert interjúalanyaim inkább ezen kérdés negatív tapasztalatairól számoltak be.

Az utolsó, ehhez a témakörhöz tartozó kérdésem volt a legeggyértelműbb a válaszadók számára. Itt csak egy embernek a válaszát nem tudtam besorolni. Arra voltam kíváncsi, hogy a megkérdezettek *mennyire elégedettek a fizetésükkal*. 9 személy kifejezetten alacsonynak tartotta. Volt, aki bővebb kommentárt is fűzött ehhez, megállapítva, hogy a fizetése nem tesz lehetővé „értelmiségi életformát”. Tizenketten megfelelőnek vélik, illetve elfogadják, hogy ennyi a törvényes fizetésük. Ez azonban nem feltétlenül jelenti az elégedettséget is. 3 személy jónak tartja a fizetését. Itt azonban mindenféleképpen fontosnak tartom megemlíteni, hogy Kiss Ágnes 1991-ben írt szakdolgozatában, amely a gyógypedagógusi életmódot és hivatástudatot dolgozta fel, arra a megállapításra jut, hogy a gyógypedagógusok fizetése még a pedagógusok fizetését sem éri el, és mintájának 15%-a alacsony jövedelme miatt készül pályáját elhagyni.

A munkahelyi témánál maradván a továbbiakban az állásváltásokat és ezek okait kutattam. Először is a vizsgálati személyek mobilitását akartam megismerni. Ehhez azonban arra volt szükség, hogy a két különböző évfolyamon végzett hallgatókat különválasszam, hiszen öt év alatt elvileg többször lehet munkahelyet változtatni, mint három év alatt. Mielőtt a csoportosítást elvégeztem volna, azt is szem előtt kellett tartanom, hogy nyolc levelezős hallgató is volt a mintámban, tehát közülük is ki kellett szűrni azokat, akik a főiskola befejezése előtt már dolgoztak. Ennek alapján 6 személy kimaradt ebből a vizsgálatból. Így a

19 fennmaradót csoportosítottam. A 1989-ben végzetek közül tehát tizenegyet és a 1992-ben végzetek közül pedig nyolcat.

Öt év alatt 4 ember nem változtatott, illetve 4-en csak egyszer változtattak munkahelyet. Ezek az adatok valóban hűségre és kitartásra engednek következtetni. A munkaerő megtartó képesség ránézésre megfelelő lehet ezekben az intézményekben. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy vizsgált mintám felénél erre az öt évre esett a családalapítás és gyermekvállalás időszaka, tehát ebből az öt évből levonhatunk két-három évet, amelyet nem munkával töltöttek, akkor ez a látszólag szép eredmény már kevésbé mondható annak.

A 8 vizsgált személy közül hatan még az első munkahelyükön dolgoznak, és csak ketten változtattak állást. Azonban itt is fél kell hívnom a figyelmet a már az előzőekben említett, korosztályuknak megfelelő családalapítási tendenciára.

Alkalmam nyílt arra is, hogy a módosítások irányait is megvizsgálhassam. Ellentétben az előző adatfelvétellel, itt minden információt feldolgoztam, hiszen az is érdekes, ha valaki, mondjuk, elektroműszerészből sok-sok módosítás után lesz pszichopedagógus, mint ahogy egyik interjúalanyom is.

Nagy eredménynek látszik, hogy a pályaelhagyók száma nem emelkedett tovább, maradt két fő. A pedagógusi szakmán belüli mozgás azonban a pszichopedagógus szakmának nem kedvezett. Heten rögtön pszichopedagógusként kezdtek el dolgozni, és még heten kipróbálták ezt a szakmát, az 1994-es, általam végeredménynek vett időszakban azonban csak 7 ember dolgozott ezen a területen, leginkább az, aki itt is helyezkedett el elsőre. Tehát az ide módosítók valamilyen okból újból állást változtattak, meghozzá szűken vett szakmájukon kívülre.

A módosítások okai igazán heterogének, mint ahogy mintám is az. A legsűrűbben említett indokok a következők voltak. Négyen családi és ebből eredő időbeosztási nehézségekből származó okokat jelöltek meg. Ugyanennyien a munka során rájöttek, hogy nem szeretik azt. A legtöbben azonban olyan választ adtak, ami mindenféleképpen optimizmusra ad okot: 7 ember egyöntetűen azt írta, hogy új szakmai kihívás miatt változtatottá meg munkahelyét.

A visszatérés feltételeit vizsgálva kiderült, hogy a válaszadók leginkább azoknak a körülményeknek a változását látnák szívesen, amelyeket vizsgálatom elején a munkahelyi tapasztalatok során vizsgáltam.

Vélemények és ötletek

Végighaladva a motivációkon, a főiskolai tapasztalatokon, a munkahelyi körülményeken, és azoknak pályamódosító hatásain, nem maradt más hátra, mint hogy megvizsgáljuk, milyen ötletekkel, tanácsokkal látnák el a válaszadók a főiskolát és a pszichopedagógusi szakmát, illetve hogyan emlékeznek a főiskolán eltöltött négy évre.

A megkérdezettek szerint az intézményekben leginkább a pénzügyekben, a szakképzettséggel és a jó hangulat kialakításával kellene foglalkozni. Ezen kívül két nagyon fontos tényezőt jelölnek meg. Az egyik az új szakterületek bekapcsolása az intézményi rendszerbe, és a másik ezzel összefüggő igény a szakmai presztízs kialakítása, nemcsak társadalmi, de gyógypedagógiai körökben is. Sajnálatosnak tartom, hogy a mellékelt idézetekből az derül ki, hogy a pszichopedagógusi szakma, lásd például a nevelési tanácsadóban, nem szerezte meg magának azt a presztízst, amely pedig a többi gyógypedagógiai szakmának sikerült, vagy legalábbis jobban sikerült. Nem elég a társadalmi ismeretlenséggel küzdeni, de a közvetlen közelében működő területek is gátolják ennek megszerzését: És ehhez még azt is hozzá kell tenni, hogy a szakmán belüli szétaprózottság, a

széles lehetőségeket nyújtó részterületek sem a szakma egységességet erősítik. Erre mutatnak rá a következő idézetek is.

„A jövő titka még, hogy a pszichopedagógiát mennyire sikerül elfogadtatni szakmán kívüli, de akár szakmán belüli körökben is.”

„Olyan szerteágazó a pszichopedagógia; a hypermotilis gyerekektől a dyslexiásokig, a már-már pszichiátriai esetektől a nevelőotthon óriási problémáikig, a cigányvilágtól a lecsúszóban lévő vagy már lumpen elemek gyermekeiig tartozik ide a nevelés. A képzés sok mindent mond, sok mindenre fel akar készíteni, de aztán a végzett pszichopedagógust nem fogadják el.”

A főiskolai képzéssel kapcsolatban öt ismereti kör bővítését igényelnék a végzett hallgatók. Ez a szociológia, a pszichológia, a konkrét fejlesztési technikák valamint az intézményrendszerek és rész szakterületek megismerésének a kiszélesíthetőségét. Kiemelném, hogy 4 személy elegendőnek tartotta az elsajátított anyagot, és nem kívánt további ötletekkel előállni. Ezekhez a konkrét elképzelésekhez tartozik még egy válaszadónál az etikai alapozás szükségessége, nem „csak fakultáció keretében.”

Több beszélgetőpartnerem utalt arra, hogy milyen nagy nehézséget jelentett számukra a problémákba való teljes bevonódás. Az a nap, mint nap szembeötlő tény, hogy valahogyan segítenie kell egy rászoruló, de nagyon sokszor nem sikerül vagy csak időleges megoldást talál számára. Spontán lehetőségek persze adódnak az ember életében, hogy ezek után a nehéz feladatok után újra tudjon töltődni, mondjuk családjá vagy barátai körében, de ez nem mindenki számára adott, így egyénisége is csorbát szenvedhet. Sokan erre keresnek valamiféle megoldást.

A szakma összefogását hiányolják sokan, távolinak és idegennek tartja egy fejlesztőpedagógus például a nevelőtanári munkát, egy családgondozó a gyermekideggondozói munkát. A kérdés, hogy lehetne-e valamiféle belső egységet teremteni. Meg kell vizsgálni, hogy az egyes gyógypedagógiai részterületek rivalizálnak-e vagy legalábbis nagyobbra tartják-e magukat a másiknál. Mert ha így van, akkor egyelőre nem várható a társadalmi elismertség kívülről.

„Egymás részterületeibe is jobb bepillantást nyerhetünk összejövetelek, konferenciák által. Amíg igazából nem egységes a pszichopedagógiai szakma, addig nem várható el, hogy nagyobb presztízst szerezzen társadalmi szinten.”

„Hiányzik a szakmai folyóirat. Pl. szeptemberben tudtam meg az Óvodai nevelésből, hogy augusztusban a pszichopedagógusoknak volt valamilyen összejövetelük.”

Bár ilyen sok emberben merült fel a jobbítási szándék, ez nem azt jelenti, hogy rosszul érezték volna magukat a főiskolán vagy a hivatásukat nem szeretik eléggé, hanem éppen ellenkezőleg, ezeket építő javaslatoknak szánták. A 25 vizsgálati személyből huszonegyen illetve huszonhármán ajánlanák a főiskolát érdeklődőnek vagy a szakmára rátermett embernek. Az érvek között a már említett szemlélet áll az első helyen. Két, nem emlékekre, hanem szakmai tapasztalatokra támaszkodó részletet is közreadnék, a-melyekből kiderül, hogy milyen elszántság és milyen alapfeltételek szükségesek ennek a szakmának a választásakor.

„Ha már megvan a szükséges anyagi háttere, és felkészült rá, hogy a társadalom szegény, elhanyagolt rétegével kell foglalkoznia, akkor nagyon szép pálya ez.”

„Ezt csak az csinálja, aki valóban saját maga választja, aki bírja, és akit érdekel ez. Ajánlani ezt a hivatást nem lehet.”

Következtetések

A pszichopedagógusi szakma átlagosnál szélesebb elhelyezkedési lehetőségei nincsenek kihasználva. Ez, azért is érdekes, mert a kollégák képzettségére utaló mutatók azt jelzik, hogy kevés a szakember a megfelelő intézményekben. Tehát, aki szakképzett, nem foglalja el a számára kijelölt állást. Ennek okát előfeltételezésem szerint az alacsony anyagi és erkölcsi elismerésben láttam. Az adatok azonban nem egyértelműen ezt bizonyították. A vizsgálati személyek legtöbbször megelégedettek tartották jövedelmét, de az erkölcsi elismerés hiánya már mint reális tényező merült fel, akár a pályaelhagyások kapcsán is. Az erkölcsi elismertség hiánya leginkább a társadalmi és szakmán belüli ismeretlenségnek tudható be. Ez okozza azt a fajta elbizonytalanodást, amelyet oly sok pszichopedagógus érez szakmájával kapcsolatban, amikor fel kellene vállalnia ezt a szerepét.

Befejezésül két interjúrészletet közlök, melyek mégis bizakodást és optimizmust sugallnak a szakma jövőjével kapcsolatban. Az egyik a főiskolai múlt jelentőségét emeli ki.

„Unikum a felsőoktatásban. Humánus a szellemisége. A tanári diplomák közül viszonylag jó tudásfokot adhat. Kellően laza. Véd- és dacszövetség egy életre. Van perspektívája. Szükség van rá.”

Másik pedig a szakmára vonatkozik. Ugyan kicsit utópisztikus elképzeléseket tartalmaz, de mindenféleképpen bizakodó.

„Elképzelésem szerint, ha adott lenne egy határozottabb intézményrendszer határozottabb társadalmi finanszírozással, akkor az igények is sokkal inkább kézzelfoghatók lennének. Tudnánk, mire keresünk embert, milyen gyerekekhez, milyen felnőttekhez, milyen problémákra, akkor meg tudnánk határozni, hogy hol dolgozzanak, milyen feltételek között, és hogy milyen képzésben részesüljenek. Ha nem is rögtön megteremthetőek ezek a feltételek, de minden kicsiny, akár civil szerveződés alakulását is örömmel kell fogadnunk. Csak így van értelme.”